

Onderzoek naar vaste verblijfplaatsen van Spechten

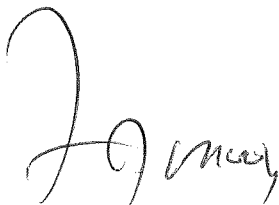
4 juni 2008

Onderzoek naar vaste verblijfplaatsen van Spechten

Noorderpark Amsterdam

Verantwoording

Titel	Onderzoek naar vaste verblijfplaatsen van Spechten
Opdrachtgever	Gemeente Amsterdam
Projectleider	drs. S. (Simone) Bremer
Auteur(s)	A. (Bram) Rijkse
Projectnummer	4539258
Aantal pagina's	22 (exclusief bijlagen)
Datum	4 juni 2008
Handtekening	

bk

Colofon

Tauw bv
Vestiging Amsterdam
Zekeringstraat 43 g
1014 BV Amsterdam
Telefoon (020) 606 32 22
Fax (020) 684 89 21

Dit document is eigendom van de opdrachtgever en mag door hem worden gebruikt voor het doel waarvoor het is vervaardigd met inachtneming van de rechten die voortvloeien uit de wetgeving op het gebied van het intellectuele eigendom. De auteursrechten van dit document blijven berusten bij Tauw. Kwaliteit en verbetering van product en proces hebben bij Tauw hoge prioriteit. Tauw hanteert daartoe een managementsysteem dat is gecertificeerd dan wel geaccrediteerd volgens:

- NEN-EN-ISO 9001.

Kenmerk R003-4539258SIB-leh-V01-NL

Inhoud

Verantwoording en colofon	5
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Doel	9
2 Huidige situatie	11
2.1 Beschrijving plangebied	11
3 Inventarisatie	13
3.1 Methode	13
3.1.1 Omstandigheden tijdens het veldbezoek	13
3.2 Resultaten	13
3.2.1 Soortkeus nestlocatie	14
3.2.2 Halsbandparkieten	14
3.3 Samenvatting inventarisatie	15
4 Effectenbepaling	17
4.1 Werkzaamheden	17
4.2 Effecten	17
4.2.1 Effecten tijdens aanlegfase	17
4.2.2 Effecten na realisatie	17
5 Conclusies en aanbevelingen	19
5.1 Conclusies	19
5.2 Aanbevelingen	19
6 Geraadpleegde literatuur en bronnen	21
Bijlage(n)	
1. Overzicht afgelegde inventarisatieroute	
2. Overzicht locaties nestgaten	
3. Toelichting natuurbeschermingswetgeving	

Kenmerk R003-4539258SIB-leh-V01-NL

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Tauw heeft in opdracht van gemeente Amsterdam, stadsdeel Noord, een onderzoek naar de aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen voor spechten uitgevoerd, waarbij de beoogde ontwikkelingen voor de realisatie van het toekomstige Noorderpark zijn getoetst aan de Natuurbeschermingswetgeving. Deze opdracht maakt deel uit van het onderzoek naar de huidige natuurwaarden en de te verwachten effecten, dat Tauw in een eerder stadium heeft uitgevoerd.

1.2 Doel

Het hier beschreven onderzoek is nodig om inzichtelijk te maken of de Flora- en faunawet een belemmering kan vormen voor het wijzigen van de bestemming. Deze wet behelst de bescherming van een groot aantal dier- en plantensoorten.

Spechten maken hun nestruimtes in bomen, en gebruiken deze soms meerdere jaren achtereen. Daarmee gelden deze nestlocaties als vaste verblijfplaats, en zijn deze volgens de Flora- en faunawet gedurende het hele jaar strikt beschermd. Voor uitvoering van de geplande ruimtelijke ontwikkelingen in en in de omgeving van het park, is het dus essentieel dat deze locaties bekend zijn en in kaart worden gebracht.

Kenmerk R003-4539258SIB-leh-V01-NL

2 Huidige situatie

2.1 Beschrijving plangebied

Het Florapark bevindt zich ten noorden van de Johan van Hasseltweg en wordt van noord tot zuid doorsneden door het Noord-Hollandschkanaal. Er is een afwisselende beplanting aanwezig, met diverse grote bomen waaronder Zomereik, Vleugelnoot, Es en Beuk. De hoogste exemplaren zijn de verschillende populiersoorten en enkele oude Wilgen. In de struikenlaag staan veel Vlieren, Meidoorns, lagere Veldesdoorns en Kardinaalsmutsen.

De kruidenlaag en zoomvegetatie bestaat uit o.a. Grote brandnetel, Fluitenkruid, Smeerwortel en Boterbloem. Twee vijvers aan de noordzijde geven het park een wat meer natuurlijk karakter door heesters met overhangende takken, riezomen, gevarieerde oeverbeplanting en wat omgevallen dode bomen, die men in het water aan de oevers laat liggen. Naast deze natuurlijk ogende groene elementen wordt het beeld mede bepaald door een groot regelmatig gemaaid gazon en trapvelden, laanbeplanting, een rosarium en een netwerk van geasfalteerde wandelpaadjes. Aan de overzijde, ten oosten van de Nieuwe Leeuwarderweg ligt het Volewijkse Park. Tijdens de inventarisatie en uit kaartmateriaal blijkt dat de vijver in het verleden groter is geweest en relatief kort geleden voor een deel is gedempt. Er zijn verschillende recreatievoorzieningen aanwezig zoals een voetbalveld, fiets- en wandelpad, een speelplek en verschillende bankjes. Inmiddels zijn de ruimtelijke ontwikkelingen daar in volle gang en is er nog weinig terug te vinden van de voorheen aanwezige natuurwaarden.

Figuur 2.1 Vijver noordzijde Florapark

3 Inventarisatie

3.1 Methode

Op 28 mei 2008 is tijdens de ochtenduren een inventarisatie uitgevoerd door een in vogels gespecialiseerde ecooloog van Tauw. Op de tekening van bijlage 1 de gevolgde inventarisatieroute te vinden. Dit traject is grotendeels tweemaal afgelegd; de tweede keer in tegengestelde richting. Hierdoor wordt de trefkans op spechten aanzienlijk vergroot ten opzichte van éénmalig afgelegd traject. Vogels die de eerste keer mogelijk gemist zijn of afwezig waren, kunnen tijdens het afleggen van het traject in tegengestelde richting wel gevonden worden. Daarnaast is het op deze manier eenvoudiger om eventuele nestgaten te ontdekken, zonder dat iedere keer een volledige inspectie rondom elke boom afzonderlijk uitgevoerd moet worden. Er is vooral visueel geïnventariseerd op de aanwezigheid van nestlocaties (spechtengaten). Het vaststellen van roepende spechten was op zichzelf minder relevant, omdat deze zich in de regel op een forse afstand van hun broedboom kunnen bevinden.

3.1.1 Omstandigheden tijdens het veldbezoek

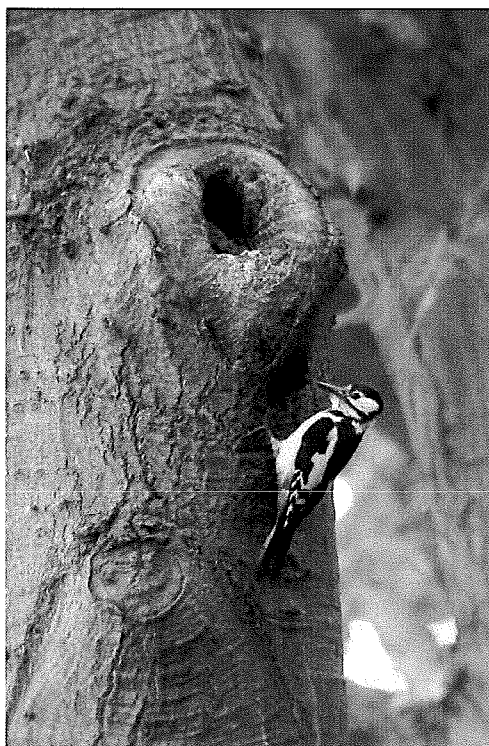
Er was er weinig wind, en de temperatuur liep op tot boven twintig graden. In de loop van de ochtend ontwikkelde zich meer bewolking en regende het enige tijd. De omstandigheden voor het vinden van spechten en spechtennesten waren daarmee optimaal. Wel zorgden het drukke verkeer en de werkzaamheden ter hoogte van het viaduct nabij het Florapark lokaal voor forse geluidshinder.

3.2 Resultaten

In totaal zijn tijdens de inventarisatie 21 bomen gevonden met nestgaten. Per boom waren minstens één, maar in enkele gevallen ook minimaal zes gaten gehakt. Bij enkele gaten was duidelijk dat deze niet recent gemaakt waren, en was langs de randen van het gat een laag cambium zichtbaar als gevolg van wondherstel. In twee nesten waren luid bedelende jonge Grote Bonte spechten aanwezig, die steeds afwisselend door beide ouders werden gevoerd. Op het pad langs het rosarium was kort een mannetje Groene specht aanwezig, die vervolgens ruim tien minuten lang foerageerde op het gazon in de omgeving van het rosarium. Een nest of nestboom werd niet gevonden, maar de aanwezigheid van een voedselverzamelende volwassen vogel maakt het waarschijnlijk dat ook de Groene specht als broedvogel in het Florapark aanwezig is. Een overzicht van alle aangetroffen nestholtes is te vinden in bijlage 2.

3.2.1 Soortkeus nestlocatie

Opvallend is de uitgesproken voorkeur van Grote bonte spechten voor Wilgen (*Salix alba*) voor het uithakken van een nest. Slechts in 3 van de 21 gevallen was de keus op een andere soort gevallen (Populier), waarvan de kwaliteit en gezondheid duidelijk minder was dan die van de omliggende populieren. Kenmerkend voor zowel wilg als populier is het relatief zachte hout. Ook valt op dat in vrijwel alle aanwezige wilgen één of meerder spechtengaten zitten. De jongere wilgen langs één van de vijvers aan de noordkant, lijken echter door de geringere stamdiameter vooralsnog oninteressant om als broedlocatie te fungeren.

Figuur 3.1 Vrouwtje Grote bonte specht

3.2.2 Halsbandparkieten

Het voorkomen van meerdere (+/- 20) halsbandparkieten in het park lijkt niet toevallig. Deze niet inheemse hollenbroeder lijkt dankbaar gebruik te maken van de grote hoeveelheid niet meer in gebruik zijn de spechtenholten. Uit onderzoek blijkt overigens dat in gebieden waar Halsbandparkiet, Grote bonte specht en Kauw samen voorkomen, een toename van Halsbandparkiet samengaat met een toename, en niet verwachte afname van de andere twee genoemde soorten ('Exoten in de Nederlandse Avifauna: intergratie of concurrentie?', Sander Pieterse & Wil Tamis, Het Vogeljaar 53 [1] 2005).

3.3 Samenvatting inventarisatie

In het Florapark zijn minimaal 21 bomen te vinden die als (mogelijke) vaste verblijfplaats voor spechten zijn aan te duiden, waarvan regelmatig gebruik niet op voorhand is uit te sluiten. Alle nestholtes bevinden zich in Wilgen (18) en Populieren (3) met een geschatte leeftijd van > 25 jaar, en een minimale hoogte van 10 meter.

Naast de twee in gebruik zijnde nesten door Grote bonte specht, fungeren de nestgaten als broedgelegenheid voor Halsbandparkieten en Spreeuwen. Ook is het waarschijnlijk dat in het park een nestgat door een Groene specht wordt gebruikt. Algemeen bekend is het gebruik van 'oude' spechtengaten door verschillende soorten boombewonende vleermuizen.

In het Volewijkse Park werden geen nestlocaties gevonden. De huidige activiteiten in het park en het ontbreken van Grote wilgen, zijn hier mogelijke oorzaken van.

Figuur 3.2 Typerende nestlocatie Grote bonte specht

Kenmerk R003-4539258SIB-leh-V01-NL

4 Effectenbepaling

4.1 Werkzaamheden

De geplande werkzaamheden bestaan uit het kappen van alle bomen en struwelen, graafwerkzaamheden en het herinrichten van het Noorderpark. Deze herinrichting bestaat uit het opnieuw aanplanten van verschillende soorten bomen, struwelen en het aanleggen van verschillende wandel- en fietsroutes.

4.2 Effecten

Bij de effecten wordt rekening gehouden met een 'worstcasescenario'. Dit houdt in dat tijdens de toetsing wordt uitgegaan van het volledige verdwijnen van de biotoop van de desbetreffende soorten. Tijdens de toetsing worden de gevolgen bepaald aan de hand van de effecten tijdens de aanlegfase en na realisatie.

De effectbeschrijving richt zich specifiek op de vogelsoorten die gedurende meerdere jaren gebruik kunnen maken van één nestlocatie, zoals Grote bonte specht, Groene specht en Halsbandparkiet.

4.2.1 Effecten tijdens aanlegfase

Indien de kap- en graafwerkzaamheden van het Noorderpark plaatsvinden binnen het broedseizoen is er mogelijk sprake van verstoring, afhankelijk van de aard van de verstoring en de situering van de locatie ten opzichte van het broed- en leefgebied. Als de werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen, is de kans op verstoring klein of te verwaarlozen.

4.2.2 Effecten na realisatie

Met het verdwijnen van groene elementen is er sprake van een directe aantasting van het leefgebied van Spechten en Halsbandparkieten. Het verwijderen van bomen met nestgaten betekent op korte en middenlange termijn een directe aantasting op nest- en broedgelegenheid. Aantasting van het areaal struweel- en grasoppervlak heeft een direct effect op de foerageermogelijkheden in het gebied.

Op langere termijn kan het park zich ontwikkelen tot een gebied waarin deze elementen weer in vergelijkbare mate aanwezig zijn, of waarin deze in aantal zijn toegenomen.

Kenmerk R003-4539258SIB-leh-V01-NL

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

Uit het onderzoek blijkt dat er in het gebied een aantal bomen als vaste verblijfplaats voor Spechten en Halsbandparkieten zijn aan te duiden. Dit zijn in elk geval de nesten die op het moment van de inventarisatie als broedplaats werden gebruikt door Grote bonte spechten. Of de nestgaten, die tijdens het onderzoek niet actief gebruikt werden door Spechten, ook als vaste verblijfplaats zijn te kwalificeren, is na uitvoering van één inventarisatie niet met zekerheid vast te stellen. De mogelijkheid dat deze op korte termijn opnieuw door spechten worden gebruikt, is zeker niet uit te sluiten.

De 'jaarrond-bescherming' van vaste verblijfplaatsen is in de Flora- en faunawet beschreven voor de in het park voorkomende soorten Grote bonte specht en Groene specht. Voor Halsbandparkieten, Kauwen en Spreeuwen kunnen de nesten echter ook als vaste verblijfplaats fungeren, maar deze zijn -strikt genomen- niet meer beschermd als definitie is vastgesteld dat één van de spechtensorten dit nest niet meer gebruikt. Zie ook bijlage 3 voor een toelichting op de natuurbeschermingswetgeving.

De Wilgen blijken van cruciaal belang voor de aanwezigheid van geschikte nestlocaties voor Grote bonte specht in het park. Andere soorten (vooral Halsbandparkieten) profiteren hier indirect van mee.

5.2 Aanbevelingen

Om negatieve effecten voor spechten door de geplande sloop-, kap- en aanlegwerkzaamheden in het park te beperken, wordt het volgende aanbevolen:

- Aanvullend onderzoek moet aantonen in hoeverre de -tijdens het veldbezoek- niet in gebruik zijnde nestgaten, als vaste verblijfplaats voor spechten zijn te kwalificeren
- Deze bomen moeten in kaart gebracht worden zodat enerzijds voorkomen wordt dat de Flora- en faunawet wordt overtreden, en dat anderzijds de uitvoering van werkzaamheden onnodig gefrustreerd wordt
- Het plangebied moet zo ingericht worden, dat verloren gegaan broed- en foerageergebied op relatief korte termijn gecompenseerd en weer functioneel wordt voor Spechten
- Gestreefd moet worden naar handhaving van het huidige wilgenbestand, waarbij het beheer van de huidige Jonge wilgen vastgelegd moet worden in -bijvoorbeeld- een boomstructuurplan of een vastgestelde beheervisie
- Bij de herplant moet worden uitgegaan van een aanvulling of uitbreiding van het huidige wilgenbestand

Kenmerk R003-4539258SIB-leh-V01-NL

6 Geraadpleegde literatuur en bronnen

(SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002)

Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000-Nederlandse Avifauna 5

(Provincie Zuid-Holland, 2004)

Beschermde planten en dieren in Zuid-Holland, De verspreiding van de Europese Habitatrichtlijnsoorten in kaart. Quantas, Rijswijk

(Daalder R., Snel J., Lindgreen, M., e.a., 2006)

Groen op de kaart, Groenplan Amsterdam-Noord
Gemeente Amsterdam, Dienst ruimtelijke Ordening

(Sander Pieterse & Wil Tamis, Het Vogeljaar 53 [1] 2005)

Exoten in de Nederlandse Avifauna: integratie of concurrentie?

www.vogelbescherming.nl

www.waarneming.nl

Overige informatiebronnen:

Dhr. Hoogestein, Vogelbescherming Nederland

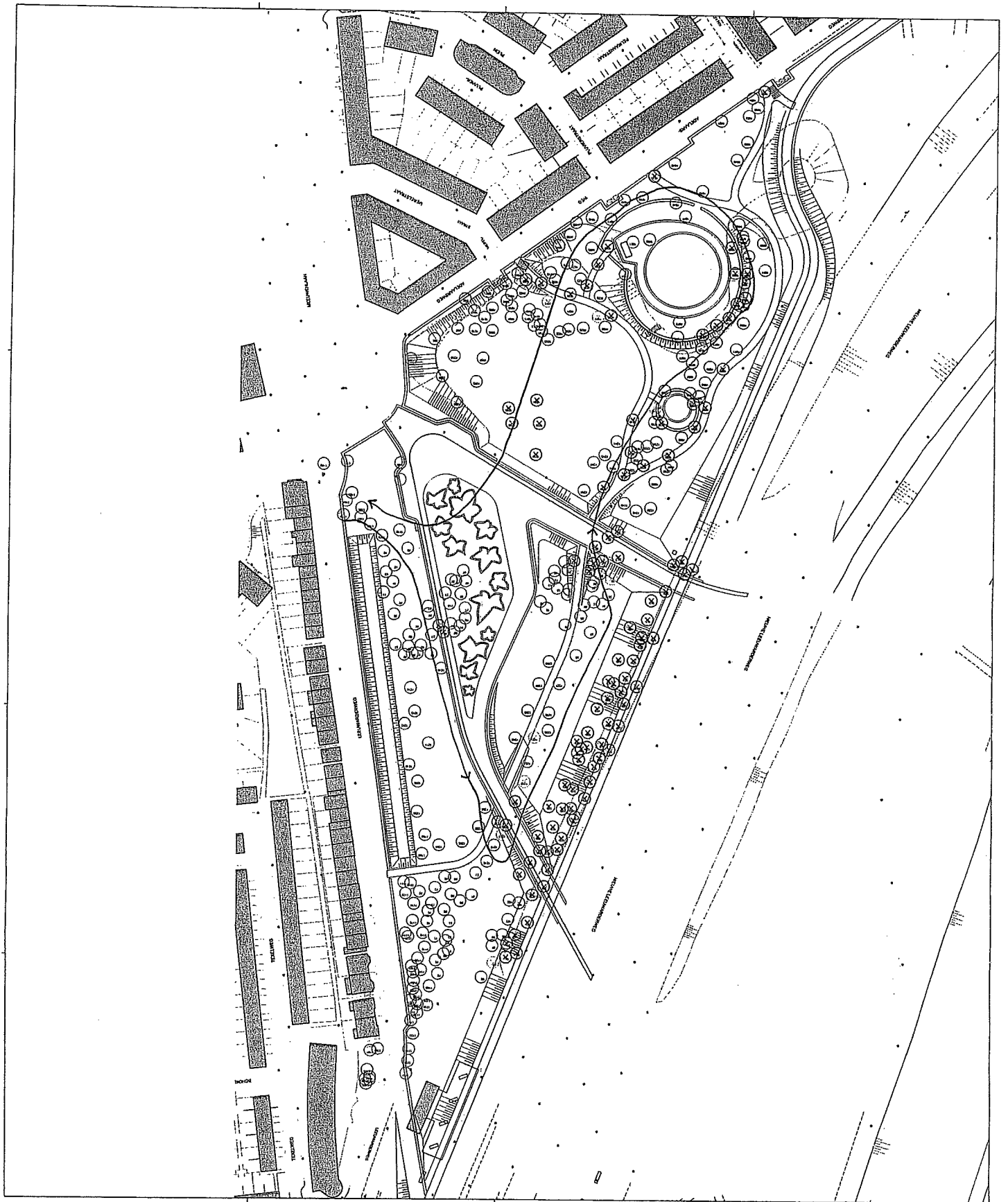
Dhr. Vreugdenhil, DLG regio west.

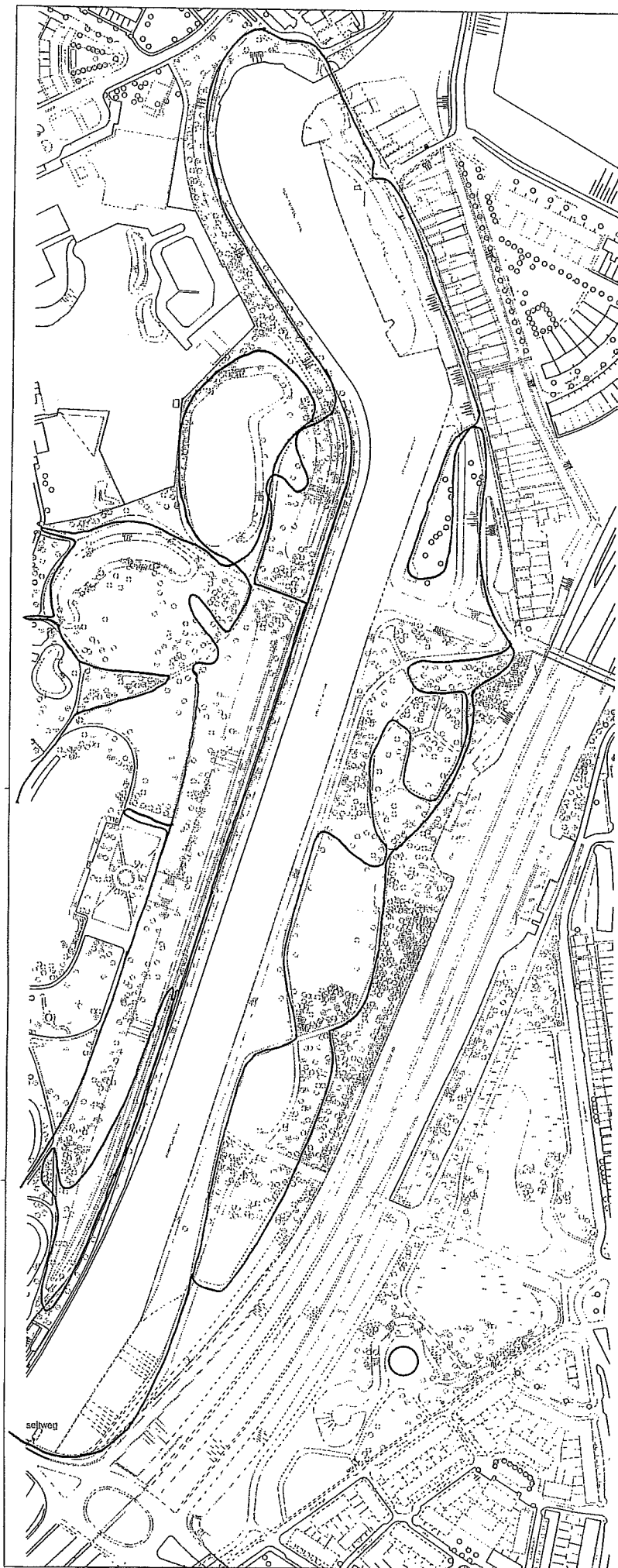
Kenmerk R003-4539258SIB-leh-V01-NL

Bijlage

1

Overzicht afgelegde inventarisatieroute

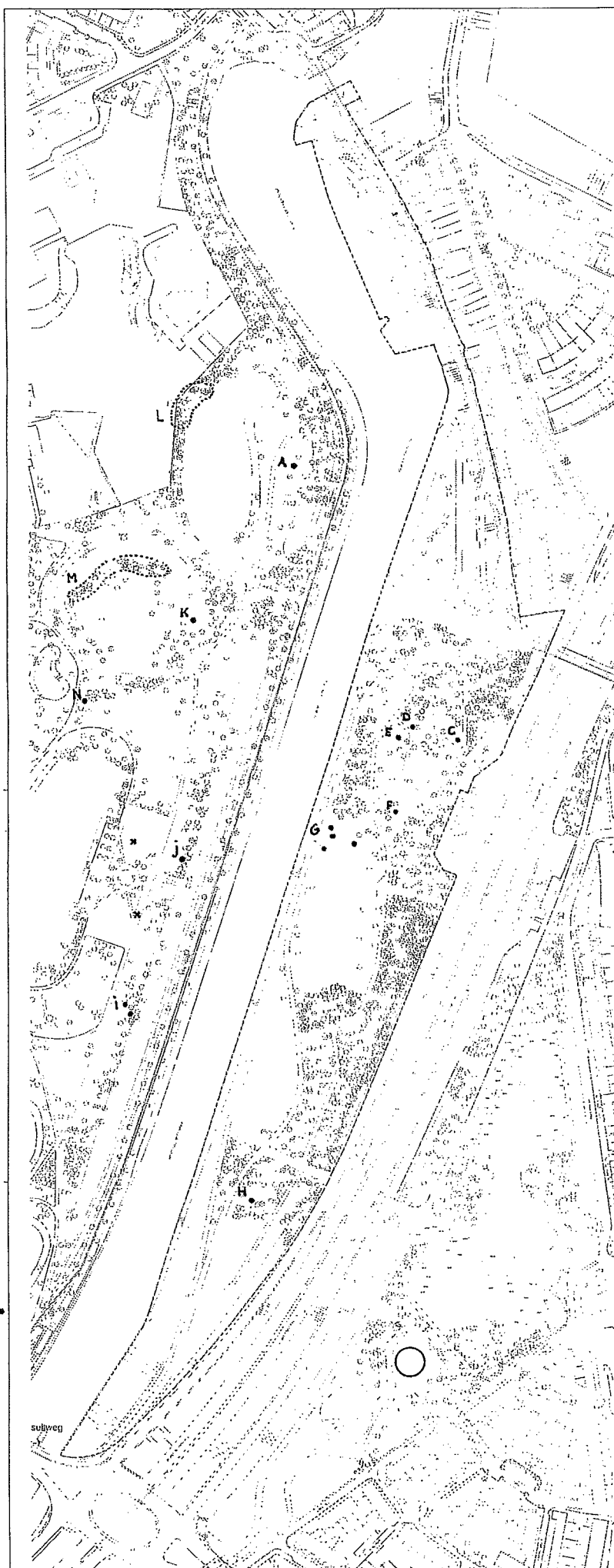

2

Bijlage

Overzicht locaties nestgaten

Datum veldbezoek : 28-5-68

Verklaring bij gebruikte letters 'Overzicht locaties nestgaten'.

- A. Italiaanse populier
Minimaal 5 oudere nestgaten
Geen activiteiten
- B. roepend mannetje Grote Bonte Specht in geschikt broedgebied (Populieren)
- C. Wilg
Nest met jongen
- D. Wilg
Nieuw nestgat
Geen activiteiten
- E. idem
- F. Wilg
Nieuw gat
Mogelijk in gebruik door Grote Bonte specht
- G. groep van 4 grote Wilgen
veel gaten
In ieder geval in gebruik door meerdere Halsbandparkieten
- H. Wilg
Ouder nestgat
Geen activiteit
- I. Wilg
Minimaal 4 nestgaten
Geen activiteiten
- J. Populier
Minimaal 3 oudere nestgaten
Geen activiteiten
- K. Wilg
Nieuw nestgat
Geen activiteit
- L. Groep van 3 grote Wilgen
Diverse nestgaten
Mogelijk gebruik door Halsbandparkieten
- M. Jonge Wilgen, potentiële toekomstige nestbomen
- N. Gekandelaberde boom
Minimaal 5 nestgaten
Geen activiteiten.
- O. Wilg
Nest met jongen
- P. Wilg
Oudere 'etagenesten'
Geen activiteiten

Bijlage

3

Toelichting natuurbeschermingswetgeving

Natuurbeschermingswetgeving is in te delen in gebiedsbescherming en soortbescherming. De gebiedsbescherming wordt geregeld via de Natuurbeschermingswet 1998 en de Wet op de Ruimtelijke ordening. De soortbescherming is in de Flora- en faunawet vastgelegd.

Gebiedsbescherming

Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet 1998 van 25 mei 1998 (Nbw 1998) behelst de bescherming van natuur en landschap. De gebiedsbescherming staat centraal in deze wet. Daarbij kan het gaan om uiteenlopende natuurgebieden en beschermde waarden. Ook de schaal van de gebieden kan sterk verschillen. Het betreft de volgende te beschermen gebiedscategorieën:

- Natura 2000 (Speciale beschermingszones Vogel- en Habitatrichtlijn)
- Beschermde natuurmonumenten en Staatsnatuurmonumenten
- Ramsar-wetlands

Natura 2000-gebieden

De bescherming van Natura 2000-gebieden (Vogel- en Habitatrichtlijn) volgens de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 is vergelijkbaar met de bescherming volgens artikel 6 van de Habitatrichtlijn, die de afgelopen jaren in Nederland is toegepast. Nederland past een vergunningenstelsel toe. Hierdoor is in ons land een zorgvuldige afweging gewaarborgd rond projecten die gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden. Deze vergunningen worden verleend door de provincies of door de minister van LNV. Of de vergunning wordt verleend door de provincie of door LNV is afhankelijk van de aard, omvang en ligging van de projecten. Natura 2000-gebieden mogen geen significante schade ondervinden. Dit houdt in dat bepaalde plannen en projecten op zichzelf óf in combinatie met andere plannen en projecten de natuurwaarden waarvoor de gebieden zijn aangewezen, niet significant negatief mogen beïnvloeden. Elke ontwikkeling in of nabij een Natura 2000-gebied dient te worden onderworpen aan een 'voortoets'. Uit de voortoets moet blijken of kan worden uitgesloten dat de gewenste werkzaamheden/ontwikkelingen een significant negatief effect hebben (op zichzelf of in combinatie met andere plannen of projecten).

Nederland zal in de komende jaren voor alle gebieden die samen Natura 2000 vormen, beheerplannen opstellen. Deze beheersplannen maken duidelijk welke activiteiten wel en niet mogelijk zijn in en om die gebieden.

Beschermde natuurmonumenten

De gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 heeft gevolgen voor de Beschermde natuurmonumenten en Staatsnatuurmonumenten. Het verschil is (binnenkort) verdwenen; beide vallen onder de noemer Beschermde natuurmonumenten. Verder wordt onderscheid gemaakt tussen Beschermde natuurmonumenten die binnen en buiten Natura 2000-gebieden liggen: Het beschermingsregime van de gebieden die binnen Natura 2000-gebieden liggen en die al onder de oude wet zijn aangewezen, treedt terug. Natuurwaarden en natuurschoon waarvoor deze gebieden waren aangewezen, worden opgenomen in de doelstellingen voor instandhouding van het betreffende Natura 2000-gebied. Voor gebieden die buiten de Natura 2000-gebieden liggen, geldt dat handelingen in of rondom Beschermde natuurmonumenten die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis of voor dieren en planten in dat gebied, of die het Beschermde natuurmonument ontsieren, zijn verboden, tenzij de minister van LNV of de provincie een vergunning heeft verleend.

Wetlands

De begrenzingen van Wetlands in Nederland komt overeen met de begrenzing van Vogelrichtlijngebieden. De aanwijzing is geregeld in de Beschikkingen in het kader van de Vogelrichtlijn (ministerie van LNV). De natuurwaarden binnen Wetlands hebben met name betrekking op de functie voor vogels. Wanneer effecten op Vogelrichtlijngebieden (Natura 2000-gebieden) zijn bepaald, dan geldt de uitkomst hiervan ook voor Wetlands.

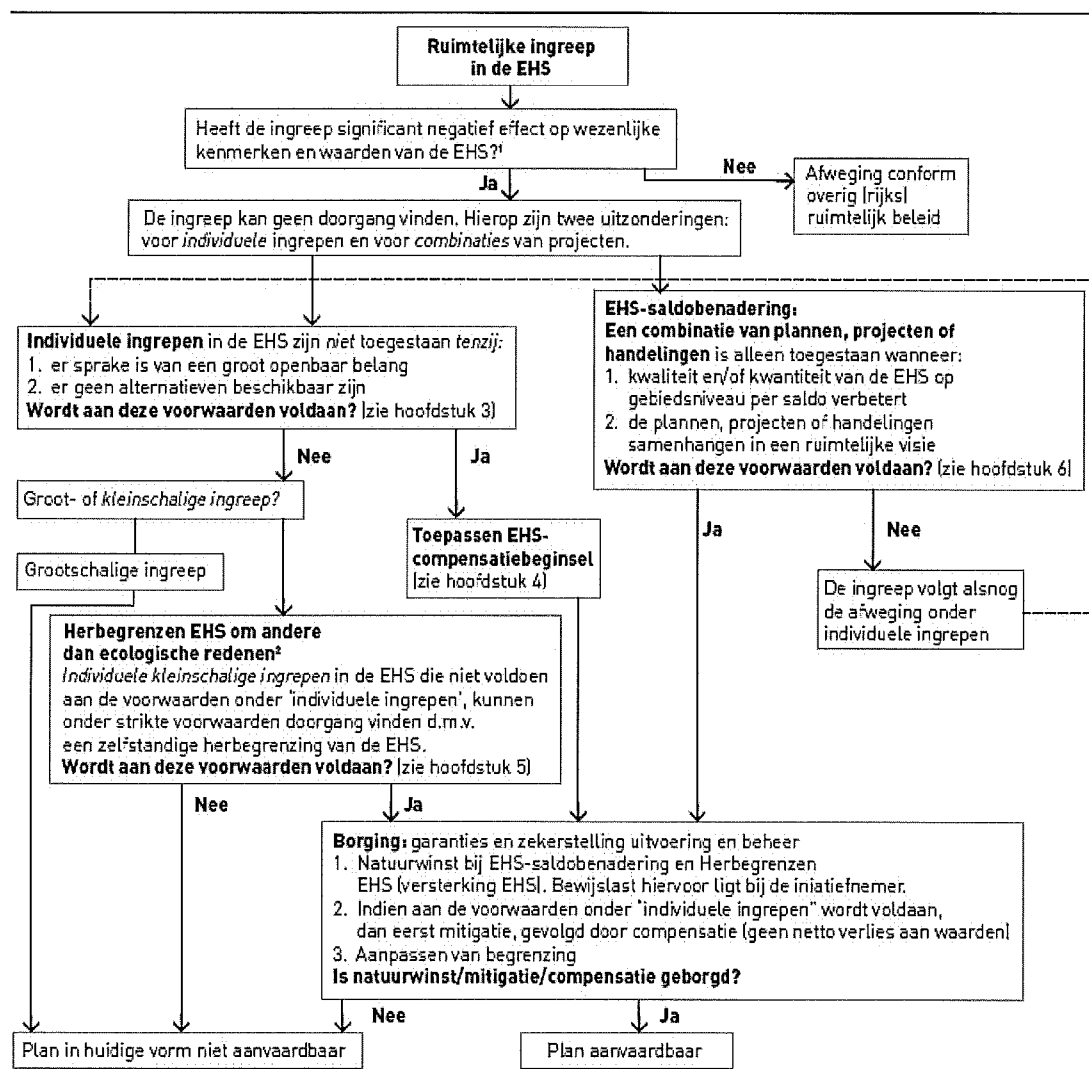
Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO)

De Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) is de basis voor de vaststelling van het ruimtelijke beleid op rijks-, provinciaal, en gemeentelijk niveau. De bescherming van de Ecologische Hoofdstructuur is hierin verankerd. Nationaal ruimtelijk beleid kan worden vastgelegd in een planologische kernbeslissing (PKB).

De Ecologische Hoofdstructuur is op provinciaal niveau begrensd. De indelingen bij deze begrenzingen en bijbehorende doelen en/of doelsoorten verschillen per provincie, maar zijn altijd geheel of gedeeltelijk vastgelegd in streekplannen of hieraan gerelateerde beleidsdocumenten. Een gemeente kan ruimtelijk beleid neerleggen in een structuurplan. Tevens is de gemeente verplicht om voor gebieden buiten de bebouwde kom het ruimtelijk beleid vast te leggen in een bestemmingsplan. In het kader van het totstandkomen van, -met name-, bestemmingsplannen speelt natuurbeschermingswetgeving een steeds grotere rol.

Het ruimtelijk beleid voor de EHS is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke waarden en kenmerken' van de EHS, waarbij tevens rekening wordt gehouden met andere gebiedsbelangen. Binnen de EHS is conform de Nota Ruimte het 'nee, tenzij'-regime van toepassing. Plannen, projecten of handelingen worden volgens dit regime beoordeeld.

Wanneer een ontwikkeling gepaard gaat met een ruimtelijke procedure is een toetsing aan de EHS noodzakelijk. Hierbij zijn de 'Spelregels EHS' van toepassing waarin ondermeer de eis gesteld wordt dat voor ingrepen binnen de EHS aangetoond moet worden dat, -bij aantasting van wezenlijke kenmerken of waarden-, er geen reële locatiealternatieven zijn en er sprake is van redenen van zwaarwegende belangen. In onderstaand schema zijn deze en aanvullende stappen weergegeven.

Figuur1 Stroomschema (Bron: LNV, Spelregels EHS)

¹ Het gaat hier om het effect van de ingreep zelf en niet om een netto of reeds gesaldeerd effect. Indien de ingreep plaats vindt in een Natura 2000 gebied gelden aanvullende regels.

² Een andere mogelijkheid in de EHS is herbegrenzing om ecologische redenen. Deze mogelijkheid is echter niet weergegeven in dit schema omdat er geen ruimtelijke ingreep aan ten grondslag ligt.

Soortbescherming

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet voorzien in de bescherming van een groot aantal in Nederland aanwezige dier- en plantensoorten in hun natuurlijke leefgebied. De beschermde diersoorten (vogels, vissen, zoogdieren, amfibieën, reptielen, insecten, et cetera) en enkele plantensoorten zijn te vinden op lijsten, die deel uitmaken van de Flora- en faunawet.

Tabel 1: Algemene soorten

Tabel 2: Schaarse soorten

Tabel 3: Zeldzame en bedreigde soorten (ondermeer alle vleermuizen)

Naast de genoemde groepen zijn gedurende het broedseizoen alle broedvogels en functionele omgeving van broedplaatsen beschermd. Tevens zijn vaste verblijfplaatsen van enkele zeldzame vogelsoorten jaarrond beschermd.

Op grond van de Flora- en faunawet is het verboden: "nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren" (artikel 11 Flora- en faunawet). Ook is het verboden: "dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten" (art. 10 Flora- en faunawet). Tenslotte is het verboden: "planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen" (art. 8 Flora- en faunawet). Als er sprake is van aantasting, is het uitvoeren van een dergelijke activiteit alleen toegestaan met een ontheffing van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Voor een groot aantal beschermde soorten geldt echter sinds 23 februari 2005 een vrijstelling.

In het kader van de Flora-en-faunawet is begin 2005 een Algemene Maatregel van Bestuur in werking getreden. Binnen deze AMvB is de stelling dat voor alle beschermde soorten ontheffing moet worden verkregen voordat mag worden gestart met de werkzaamheden, ten dele losgelaten. Een aantal algemene soorten, de zogenaamde tabel 1-soorten, mag vanaf 2005 bij bepaalde activiteiten worden verstoord zonder dat daar vooraf een ontheffing voor is verkregen. Het gaat daarbij om de categorieën werkzaamheden 'Beheer en onderhoud' (bijvoorbeeld waterschapsbeheer, natuurbeheer, landbouw); 'Bestendig gebruik' (bijvoorbeeld recreatie of landbouw) en 'Ruimtelijke ontwikkeling' (bijvoorbeeld waterbouw, wegeaanleg). Activiteiten, die binnen deze categorieën vallen, kunnen onder voorwaarden zonder ontheffing worden uitgevoerd, óók als dit schadelijke effecten heeft voor bepaalde beschermde soorten. De zorgplicht blijft voor deze soorten echter gewoon gelden.

Deze vrijstelling geldt alleen voor soorten vermeld in tabel 1, -zoals Gewone dotterbloem, Bruine kikker of Vos, en niet voor soorten die zijn vermeld op tabel 2 en tabel 3. Voor de tabel 2 en 3-soorten is een ontheffing nodig wanneer het gaat om een ruimtelijke ontwikkeling. Voor Beheer en onderhoud en Bestendig gebruik kan echter wél een vrijstelling gelden voor deze soorten, mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de Minister van LNV goedgekeurde gedragscode.

Ontheffing

Wanneer beschermde soorten worden aangetast die niet tot de algemene beschermde soorten behoren, dan moet een ontheffing worden verkregen. Hiervoor gelden verschillende criteria afhankelijk van de beschermde status.

Algemeen voorkomende beschermde soorten ('tabel 1-soorten')

Voor deze soorten geldt een vrijstellingsregeling bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Overige beschermde soorten ('tabel 2-soorten')

Voor de overige beschermde soorten kan door LNV ontheffing worden verleend als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort (effecten op regionaal populatieniveau). Indien gunstige staat van instandhouding van de soort wel in het geding komt, dienen mitigerende en/of compenserende maatregelen te worden getroffen.

Voor initiatiefnemers die individueel of gezamenlijk beschikken over een door het Ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode die aangeeft op welke wijze rekening wordt gehouden met beschermde soorten geldt voor deze soorten eveneens een vrijstelling.

Extra beschermde soorten ('tabel 3-soorten')

Voor extra beschermde soorten kan alleen ontheffing voor ontwikkelingen worden verleend indien aan de volgende criteria wordt voldaan:

- Er bestaat geen andere bevredigende oplossing; Dat betekent dat er alternatieven (zowel voor de locatie als voorgenomen ruimtelijke ingreep) onderzocht moeten worden voor de in het geding zijnde activiteit
- Er is sprake van de belangen, vermeld in art. 75, lid 4, sub a of genoemd in art. 2 van Vrijstellingsbesluit. Een essentiële ontheffingsgrond voor een ruimtelijk project of plan komt naar voren in art. 2 van het Vrijstellingsbesluit. Ontheffing kan worden verleend indien er sprake is van "dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale en economische aard, en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten"
- Er wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van de instandhouding van de soort op populatieniveau. Bij tabel 3-soorten kan het zijn dat schade aan een relatief klein aantal individuen reeds van invloed is op een (deel) populatie

Indien de gunstige staat van de betrokken soort(en) in het geding komt, dienen maatregelen te worden genomen om de instandhouding te garanderen. Dat kan door compenserende, maar ook mitigerende maatregelen te nemen. Of en welke compenserende en/of mitigerende maatregelen nodig zijn, kan de minister van LNV in de voorschriften bij de vergunning aangeven.

Vogels

Vogels nemen in de Flora- en faunawet een bijzondere positie in. Voor het verstoren van broedende vogels (tijdens het broedseizoen) wordt in principe geen ontheffing verleend. Voor het aantasten van vogels geldt een zware toets, vergelijkbaar met tabel 3-soorten, waardoor de Minister enkel ontheffing verlenen kan voor overtreding van artikel 10 (opzettelijk verontrusten) nádat de uitgebreide toets doorlopen is.

In de praktijk blijkt dat bij het aantasten van vaste verblijfplaatsen voor diverse soorten een ontheffing nodig is. De exacte soorten zijn door de beoordelende instantie (DLG) enkele malen aangepast. De volgende soorten zijn de soorten zoals deze naar verwachting zeer binnenkort officieel vastgesteld zullen worden [DLG, januari 2008] :

Bosuil, Steenuil, Kerkuil, Ransuil, Oehoe, Groene specht, Zwarte specht, Grote bonte specht, Middelste bonte specht, Kleine bonte specht, Boomvalk, Torenvalk, Slechtvalk, Rode wouw, Zwarte wouw, Zeearend, Wespandief, Buizerd, Sperwer, Havik, Raaf, Blauwe reiger, Ooievaar, Gierzwaluw, Boerenzwaluw, Huiszwaluw en Grote gele kwikstaart. Daarnaast dienen nesten van Zwarte kraai en Roek in principe behouden te worden als basis voor nestgelegenheid van een deel van bovenstaande (roof)vogels.

Zorgplicht

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen (artikel 2, lid 1: Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, evenals voor hun directe leefomgeving. artikel 2, lid 2: De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterweg te laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken).

De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet, en in het geval dat ze beschermd zijn ook als er ontheffing of vrijstelling is verleend. De zorgplicht betekent niet dat er geen dieren mogen worden gedood, maar wel dat dit, indien noodzakelijk, op zodanige wijze gebeurt dat het lijden zo beperkt mogelijk is.

Over de Rode lijst

De Rode lijsten hebben een wettelijke status. Soorten die op de Rode lijst zijn geplaatst, zijn niet per definitie ook beschermd: deze soorten zijn alleen beschermd als ze ook in de Flora- en faunawet als beschermde soort zijn opgenomen. Een deel van de meest bedreigde planten- en diersoorten heeft eenzelfde status als de Habitatrichtlijnsoorten (zie eerder in deze bijlage onder *extra beschermde soorten*).